

DOI <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2024.4.15130>
УДК 378.091.214.18-027.556:616-089-039.57

А. І. Банадига

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4986-0418>

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ «АМБУЛАТОРНА ХІРУРГІЯ» СТУДЕНТАМ VI КУРСУ

A. I. Banadyga

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University of the Ministry of Health of Ukraine

FEATURES OF TEACHING THE ELECTIVE DISCIPLINE «AMBULATORY SURGERY» TO THE STUDENTS OF THE 6TH YEAR

Анотація. Розвиток освіти в медичній галузі має певні особливості і виставляє відповідні пріоритети перед студентами. Необхідність відповідати сучасним світовим стандартам освітніх програм і водночас включати практичний складник є основним завданням медичної освіти в Україні. Для того щоб сформувати фахові компетентності майбутніх лікарів для студентів шостого курсу медичного факультету та факультету іноземних студентів Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, розроблено вибірккову дисципліну «Амбулаторна хірургія».

У статті відображено викладання цієї дисципліни, метою якого є високоякісне навчання студентів і підготовка їх до реальних викликів, що виникають у сучасній медичній галузі, висвітлено мету викладання даної навчальної дисципліни, особливості методики організації практичних занять, систему оцінювання рівня знань студентів. Сформульовано критерії, що роблять даний курс важливим у професійному становленні майбутніх лікарів та їхніх фахових компетентностей.

Висвітлено ключові елементи успішного викладання, зокрема залучення студентів до практичної роботи у відповідних клінічних ситуаціях на базі хірургічного відділення, відпрацювання та закріплення отриманих знань у центрі симуляційного навчання, проведення дискусії та аналізу щодо відповідних клінічних кейсів, активно проведено залучення студентів до інноваційних методів діагностики та навчання, зокрема телемедицини.

Зроблено акцент на практично орієнтованому підході у фаховій підготовці студентів. Знання та навички, отримані студентами під час вивчення вибіркової дисципліни «Амбулаторна хірургія», сприяють формуванню основних професійних компетентностей, залучають студентів до виваженого вибору лікарської спеціальності, розвивають клінічне мислення і відкривають горизонти для наукових досліджень у даній галузі медицини.

Ключові слова: амбулаторна хірургія, вибірккова дисципліна, практично орієнтований підхід.

Abstract. The development of education in the medical field has certain features and sets appropriate priorities for students. The need to meet modern world standards of educational programs and at the same time include a practical component is the main task of medical education in Ukraine. In order to form the professional competencies of future doctors for sixth-year students of the Faculty of Medicine and the Faculty of Foreign Students of the I. Horbachevsky Ternopil National Medical University, an elective discipline «Ambulatory surgery» has been developed.

The article reflects the teaching of this discipline, the purpose of which is high-quality training of students and their preparation for real challenges that arise in the modern medical field, highlights the purpose of teaching this academic discipline, the peculiarities of the methodology for organizing practical classes, the system for assessing the level of students' knowledge. The criteria that make this course important in the professional development of future doctors and their professional competencies are also formulated.

The article highlights the key elements of successful teaching, in particular, involving students in practical work in relevant clinical situations on the basis of the surgical department, practicing and consolidating the acquired knowledge in the center of simulation training, conducting discussions and analysis of relevant clinical cases, actively involving students in innovative methods of diagnostics and training, in particular telemedicine. Emphasis is placed on a practically oriented approach in the professional training of students. The knowledge and skills obtained by students during the study of the elective discipline outpatient surgery contribute to the formation of basic professional competencies, involve students in a balanced choice of medical specialty, develop clinical thinking and open horizons for scientific research in this field of medicine.

Key words: ambulatory surgery, elective discipline, practically oriented approach.

Вступ. Важливим завданням розвитку вищої медичної освіти у світі та в Україні є досягнення відповідної високої якості освіти для фахової підготовки спеціалістів, що є запорукою успіш-

ного розвитку держави та збереження здоров'я населення. Велика кількість викликів, які постають перед медичною освітою у зв'язку з розвитком суспільства, наукового прогресу, зумовлює постійне реформування галузі. Так, запровадження нових освітніх програм здійснює вве-

дення практично орієнтованого підходу до підготовки лікарів. А це наближає вітчизняну вищу освіту до європейських та світових стандартів, роблячи при цьому її сучасною, цікавою та результативною. Здобувачі вищої освіти повинні володіти різними вміннями пошуку, аналізу та узагальнення потрібної інформації, логічного мислення. Важливо вміти використовувати нові наукові знання у професійній діяльності та нести відповідальність за прийняття рішень, дотримуватись елементів деонтології при цьому, зокрема толерантного ставлення до оточуючих і вміння спілкуватися з людьми. При цьому студентам постійно потрібно розвивати діяльність у галузі досліджень [1]. Тобто навчальний процес у закладах вищої освіти має бути спрямованим на формування всебічно розвинутої особистості [3; 5; 8].

У реалізації практично орієнтованого підходу студенти можуть не лише вивчати теоретичні засади відповідних медичних дисциплін, а й у реальних клінічних ситуаціях застосовувати знання, проявляти рефлексію, розвивати емпатію та клінічне мислення. Загалом практично орієнтований підхід спрямований на те, щоб майбутні лікарі не лише розуміли теоретичні аспекти медичної науки, а й застосовувати їх у клінічній практиці [6].

Потрібно пам'ятати, що у навчальному процесі важливими є творча взаємодія викладача і студента, порозуміння, повага, позитивне ставлення один до одного, відсутність будь-якого тиску на студентів, створення умов для саморозвитку студентів [2]. Заклади вищої освіти передбачають індивідуальні освітні шляхи для здобувачів, щоб реалізувати відповідні освітні потреби. Для цього вводяться вибіркові навчальні дисципліни, що дають змогу поглиблено вивчати певні спеціальності [8]. Це є важливим чинником формування фахових компетентностей у студентів.

Мета статті – проаналізувати важливість та особливості викладання вибіркової дисципліни «Амбулаторна хірургія» студентам шостого курсу медичного факультету та факультету іноземних студентів Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського.

Теоретична частина. Серед дисциплін, які вивчаються студентами спеціальності 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського, є вибіркова дисципліна «Амбулаторна хірургія». Відповідно до навчального плану, вона викладається на шостому курсі медичного факультету та факультету іноземних студентів в 11 і 12 семестрах двома мовами: українською та англійською.

Протягом останніх десятиліть хірургічна наука ефективно розвивалася, збагатилася багатьма новими знаннями. Відбулося впровадження бага-

тьох нових операційних утручань, змінилися підходи до діагностики певних хірургічних захворювань, удосконалилися хірургічні інструменти та обладнання. Відповідно, переглянуто методологію навчання студентів дисциплін хірургічного профілю. Розширилися знання про причини виникнення деяких хірургічних захворювань, відповідно, й удосконалися підходи до їх діагностики. Особливо важливою на даний момент стала проблема вчасної верифікації діагнозу. Для цього запроваджено комплекс нових лабораторно-інструментальних методів обстеження. Сьогодні вирішального значення набуває вчасна та коректна діагностика хірургічних захворювань, від якої у подальшому залежатиме ефективність лікування. Пріоритетними стають профілактика захворювань, вчасне виявлення, превентивні заходи на попередження захворювань.

У цих умовах амбулаторній хірургії належить провідна роль, оскільки вона є тією ланкою, яка перша працює з пацієнтом хірургічного профілю, і від її роботи залежать вчасне виявлення захворювань і попередження ускладнень, первинна хірургічна допомога, подальша тактика ведення пацієнта.

Важливою ціллю розвитку вищої медичної освіти у світі та в Україні є досягнення відповідної її якості. Мета викладання дисципліни «Амбулаторна хірургія» передбачає здобуття знань, умінь та навичок у професійній діяльності, які визначені освітньо-професійною програмою магістра за спеціальністю 222 «Медицина» галузі знань 22 «Охорона здоров'я». Навчальний процес організовано за кредитно-модульною системою і передбачає практичні заняття обсягом 20 годин та самостійну роботу студентів – 70 годин. Викладання дисципліни для українських та іноземних студентів шостого курсу відбувається на базі поліклінічного та хірургічного відділень «КНП Тернопільська комунальна міська лікарня № 2».

У робочій програмі навчальної дисципліни за вибором «Амбулаторна хірургія» передбачено 10 практичних занять тривалістю по дві академічні години кожне:

Тема 1. Захворювання м'яких тканин: критерії діагностики, лікування в амбулаторній хірургії. Загальні принципи оптимальної антибіотикотерапії. Кровотечі та методи лікування. Маршрутизація пацієнтів.

Тема 2. Захворювання периферичних судин на рівні амбулаторної хірургії. Діагностичні критерії, сучасні методи лікування, ускладнення, показання до госпіталізації.

Тема 3. Гострі хірургічні захворювання органів черевної порожнини в практиці на рівні амбулаторної хірургії. Критерії діагностики, диференційна діагностика, визначення маршруту хворого.

Організація допомоги на рівні первинної медичної допомоги.

Тема 4. Захворювання шлунково-кишкового тракту в практиці на рівні амбулаторної хірургії. Діагностичні критерії та диференційна діагностика. Ведення хворих хірургом амбулаторного рівня допомоги. Етапи організації надання медичної допомоги.

Тема 5. Захворювання щитовидної залози: діагностичні критерії ранньої діагностики, лікування та профілактики раку на амбулаторному рівні хірургії. Алгоритми ведення амбулаторного лікування.

Тема 6. Захворювання кісток: критерії діагностики. Лікування в амбулаторній хірургії.

Тема 7. Опіки: критерії діагностики. Лікування в амбулаторній хірургії.

Тема 8. Загальні принципи оптимальної антибіотикотерапії. Антибіотики в амбулаторній хірургічній практиці.

Тема 9. Кровотечі та методи лікування. Амбулаторна хірургічна тактика та маршрутизація пацієнтів.

Тема 10. Профілактика найбільш поширеної амбулаторної хірургічної гепатобіліарної патології. Роль хірурга в обстеженні найбільш поширеної хірургічної патології на амбулаторному рівні надання медичної допомоги.

Кожне практичне заняття містить відомості про профорієнтацію студентів, перелік загальних та фахових компетенцій, які здобуваються під час вивчення даного заняття, а також програмні результати навчання. Це все висвітлено у відповідних методичних рекомендаціях до занять.

Обов'язковим є висвітлення алгоритму виконання практичних завдань та їх перелік. Кожне заняття містить тестовий контроль, що складається із загальних тестових питань та ситуаційних завдань за типом «Крок 2». У методичних рекомендаціях студенти можуть ознайомитися з переліком питань для самопідготовки, питаннями, які вони повинні знати, і переліком умінь, котрих вони мають навчитися під час занять.

У робочій навчальній програмі також передбачено індивідуальну роботу студентів. Для неї представлено сім тем, на які надано сумарно 70 годин для самостійної підготовки. Так, на кожному практичному занятті згідно з планом заняття передбачений час для того, аби студенти представили презентації і виступи відповідно до теми самопідготовки. Це сприяє розвитку клінічного мислення, наукового світогляду, потрібних навичок лікаря та дослідника [10]. Оцінювання студентів проводиться шляхом контролю на основному етапі заняття, під час виконання студентом тестового контролю, практичних навичок, а також розв'язання ситуаційних завдань та відповідей на усні запитання викладача. Завданням

даного поточного контролю є визначення глибини, обсягу, якості знань та навичок, які студент отримує під час вивченого матеріалу. Важливо, що на практичній частині заняття студенти мають можливість перевірити свої знання в реальних клінічних ситуаціях. Відповідно, оцінка викладача базується не лише на теоретичному складнику теми, а й на практичному застосуванні знань та навичок студентів. Підсумковий контроль проводиться після вивчення всіх тем модуля, на останньому занятті – у формі заліку. Оцінка за успішність студента з дисципліни встановлюється сумою поточної навчальної діяльності в балах, які виставлялися на практичних заняттях по відповідних темах, а також за кількістю балів за виконання індивідуальні роботи студента.

Для методичного забезпечення навчальної дисципліни складено плани практичних занять, методичні вказівки, ситуаційні завдання, тестові завдання для поточного контролю знань і вмінь студентів. Студенти мають можливість ознайомитися з інструментальними дослідженнями, що знаходяться на базі кафедри хірургії № 2, а також хірургічного відділення лікарні, зокрема апарати УЗД (написати повністю, а потім скорочення) моніторингу, прилади ВАК-терапії та інше лікувально-діагностичне обладнання.

Під час вивчення дисципліни «Амбулаторна хірургія» використовують такі методи навчання: словесні (розповідь, бесіда, пояснення); практичні (вправа, дослід, практична робота); пояснювально-ілюстративні (лекції, навчальна література, натуральні об'єкти, відеофільми тощо); індуктивний; дедуктивний; аналітичний; проблемного викладу; дослідницький. Запорукою успішного викладання вибіркової дисципліни «Амбулаторна хірургія» є можливість студентів брати участь у симуляційному навчанні у спеціалізованому центрі університету [7]. Так, згідно з розкладом кафедри, певні групи на відповідних темах відвідують симуляційний центр університету, де можуть відпрацювати практичні навички, удосконалити свої вміння і знання перед тим, як апробувати їх у реальних клінічних ситуаціях, де вже відбувається закріплення ефективності.

Ефективним алгоритмом проведення практичних занять із вибіркової дисципліни «Амбулаторна хірургія» є дотримання викладачем таких положень:

1. Вибір викладачем реальної клінічної ситуації (кейсу) відповідно до теми практичного заняття.
2. Ознайомлення студентів із клінічним кейсом у відповідного пацієнта з урахуванням деонтологічних підходів.
3. Самостійна робота студентів із пацієнтом.
4. Вирішення ситуаційних завдань відповідно до вибраного кейсу та теми практичного заняття.

5. Оцінювання знань студентів за допомогою тестового контролю та усного опитування викладачем.

6. Повторний розбір клінічного кейсу біля ліжка пацієнта викладачем з інтерпретацією правильності обстеження хірургічного пацієнта.

7. Активна дискусія студентів із викладачем, обговорення теми практичного заняття та клінічного кейсу з метою аналізу і формування клінічних висновків.

8. Закріплення набутих знань та навичок, а також інтерпретації виконання студентами практичного завдання, здійсненого викладачем оцінювання, відпрацювання навичок із конкрет-

ною практичної теми у симуляційному центрі університету.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вивчення вибіркової дисципліни «Амбулаторна хірургія» сприяє формуванню у студентів чіткого уявлення про сучасні можливості діагностики та лікування основних хірургічних захворювань, перспективи подальшого розвитку системних знань із хірургії (етіопатогенез, клініка, діагностика, диференційна діагностика, вибір лікувальної тактики та оперативного лікування відповідних нозологічних одиниць) й набуття необхідних умінь та навичок у цій галузі.

Список літератури

1. Баранник С.І., Єхалов В.В., Романюта І.А., Лященко П.В. Інтеграція «Клінічного мислення» в сучасну вищу медичну освіту. *Південноукраїнський медичний науковий журнал*. 2018. № 18. С. 1–12.
2. Березка С.В. Педагогічна фасилітація у ЗВО: теоретичні аспекти підготовки особистості викладача. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 4. Т. 2. С. 5–9.
3. Біденко Н.В. Вибіркові дисципліни – важлива складова у формуванні фахових компетентностей майбутніх лікарів – дитячих стоматологів. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2023. №. 3(54). С. 9–13.
4. Вибіркові дисципліни в педіатрії як нова можливість отримання знань та навичок / М.Л. Аряєв та ін. *Одеський медичний журнал*. 2023. № 1(182). С. 82–88.
5. Голубева І.М., Васюкова М.М. Міждисциплінарна інтеграція – важливий напрям у створенні навчальних програм дисциплін за вибором. *Медична освіта*. 2023. № 3. С. 40–45.
6. Дубковецька І. Розвиток професійної компетентності майбутніх медичних працівників

в умовах євроінтегрування. *Освітні обрії*. 2020. № 1(50). С. 154–159.

7. Артюменко В.В., Новіков Д.А., Єгоренко О.С., Семенченко С.С. Ефективність симуляційних методів навчання. *Управління закладом охорони здоров'я*. 2015. № 6. С. 70–76.

8. Загородня Л.І., Ямілова Т.М. Значення вибіркової дисципліни для здобувачів вищої медичної освіти. *Ricerche scientifiche e metodi del loro realizzazione: esperienza mondiale e realtà domestiche* : III International Scientific and Practical Conference, March 3, Bologna, Italy. 2023. Р. 88–89.

9. Левандовська Х.В. Удосконалення викладання вибіркової дисципліни «Актуальні питання кардіології» на шостому курсі медичного факультету Івано-Франківського національного медичного університету. *Art of Medicine*. 2022. № 4(24). С. 159–163.

10. Остафійчук Д.І., Бірюкова Т.В. Особливості організації самостійної роботи студентів медичних ВНЗ. *Розвиток природничих наук як основа новітніх досягнень у медицині* : матеріали наук.-практ. Інтернет-конференції, м. Чернівці, 27 листопада 2019 р. Чернівці : БДМУ, 2019. С. 310–315.

References

1. Barannyk, S.I., Yekhalov V.V., Romanyuta I.A., & Lyashchenko P.V. (2018) Intehratsiya «Klinichnoho myslennya» v suchasnu vyshchu medychnu osvitu [Integration of «Clinical thinking» in modern higher medical education] *Pivdennoukrayins'kyu medychnyy naukovyy zhurnal.*; 18:1–12
2. Berezka, S.. (2019). Pedagogichna fasylytatsiya u ZVO: teoretychni aspekty pidhotovky osobystosti vykladacha [Pedagogical facilitation in higher education institutions: theoretical aspects of teacher personality training] *S. V. Berezka teoriya i praktyka suchasnoyi psykholohiyi.* – № 4, t. 2. – s. 5–9.
3. Bidenko, N.V. (2023). Vybirkovi dystsypliny – vazhlyva skladova u formuvanni fakhovykh kompetentnostey maybutnikh likariv – dytyachykh stomatolohiv [Elective disciplines are an important component in the formation of professional competences of future doctors – children's dentists] *N. V. Bidenko, O. i. Ostapko, O. i. Koval'*

ScienceRise: Pedagogical Education. No. 3 (54). – P. 9–13.

4. Vybirkovi dystsypliny v pediatriyi yak nova mozhlyvist' otrymannya znan' ta navychok [Elective disciplines in pediatrics as a new opportunity to acquire knowledge and skills] *M.L. Aryayev, L.Ye. Kaplina, L.I. Sen'kivs'ka [ta in.]* (2023). *Odes'kyu medychnyy zhurnal*. No 1 (182). – S. 82–88.

5. Holubyeva, I.M. (2023). Mizhdystsyplinarna intehratsiya – vazhlyvyi napryamok u stvorenni navchal'nykh proham dystsyplin za vyborom i. m. [Interdisciplinary integration is an important direction in the creation of educational programs of elective disciplines] *Holubyeva, m. m. Vasyukova Medychna osvita.* – № 3. – s. 40–45.

6. Dubkovets'ka, I. (2020). Rozvytok profesynoyi kompetentnosti maybutnikh medychnykh pratsivnykiv v umovakh yevrointehruvannya [Development of professional competence of future medical workers in the conditions of European inte-

gration] I. Dubkovets'ka *Osvitni obriyi*. № 1 (50). – s. 154–159.

7. Efektyvnist' symulyatsiynykh metodiv navchannya (2015).[Effectiveness of simulation teaching methods] V.V. Art'omenko, D.A. Novikov, O.S. Yehorenko, S.S. Semenchko *Upravlinnya zakladom okhorony zdorov'ya*. № 6. s. 70–76.

8. Zahorodnya, L.I. (2023). Znachennya vybirkovoyi dystsypliny dlya zdobuvachiv vyshchoyi medychnoyi osvity [The importance of elective discipline for students of higher medical education]. *Ricerche scientifiche e metodi dellaloro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche : III International Scientific and Practical Conference*, March 3, Bologna, Italy. – P. 88–89.

9. Levandovs'ka, Kh.V. (2022). Udoskonalennya vykladannya vybirkovoyi dystsypliny «Aktual'ni

pytannya kardiologii» na shostomu kursi medychnoho fakul'tetu Ivano-Frankivs'koho natsional'noho medychnoho universytetu [Improvement of the teaching of the optional discipline «Current issues of cardiology» in the sixth year of the medical faculty of the Ivano-Frankivsk National Medical University]. *KH. V. Levandovs'ka Art of Medicine*. № 4 (24). s. 159–163.

10. Ostafychuk, D.I. (2019). Osoblyvosti orhanizatsiyi samostiyoyi roboty studentiv medychnykh VNZ [Peculiarities of the organization of independent work of medical university students] D.I. Ostafychuk, T.V. Biryukova *Rozvytok pryrodnych nauk yak osnova novitnikh dosyahnen' u medytsyni : materialy nauk.-prakt. internet-konferentsiyi (m. Chernivtsi, 27 lystop. 2019 r.) / za red. V.I. Fediva*. – Chernivtsi : BDMU. S. 310–315.

Отримано 21.11.2024

Електронна адреса для листування: banadygai@tdmu.edu.ua